

De Russische krijgsmacht

Mr. drs. C. Homan

De snelle militaire inzet in Syrië en de lancering van talrijke kruisraketten vanaf schepen in de Kaspische Zee toont aan dat de Russische krijgsmacht terug is van weg geweest. Anders gezegd: het Westen heeft geleidelijk aan een strategische partner zien veranderen in een strategische rivaal. Wat het conflict rond Oekraïne militair reeds duidelijk maakte, bevestigt het Syrië-conflict. Rusland speelt weer een rol op het wereldtoneel.

Hoe keek het Westen echter jarenlang tegen de militaire macht van Rusland aan? De Russische krijgsmacht was na de ineenstorting van de Sovjet-Unie jarenlang erg verwaarloosd en niet langer het militaire instrument van een supermogendheid. De conventionele strijdkrachten waren bijna nutteloos. Politieke fragmentatie en verzwakking van de Russische economie gedurende de jaren '90 waren enkele van de problemen waar de krijgsmacht mee kampte. Het eerste investeringsprogramma na de ineenstorting van de Sovjet-Unie over de periode 1996-2005 gaf de problemen goed weer. De strijdkrachten ontvingen slechts een-vijfde van de financiering die was beloofd, waardoor iedere planning faalde.

Militaire hervormingen

Momenteel verkeert de krijgsmacht echter in fasen van militaire hervormingen die de nationalistische machtspolitiek

van president Poetin moeten ondersteunen. De Russische Overwinningssparade op het Rode Plein op 9 mei jl. liet zien dat Poetin de modernisering van de Russische krijgsmacht als een vitaal nationaal belang beschouwt. Hij toont hiermee zijn vastberadenheid om Rusland weer als politieke en militaire grootmacht op de kaart te zetten.

Toch was het pas in zijn tweede termijn als president dat de hervorming van de strijdkrachten begon. Er moest allereerst geld gevonden worden om de strategisch nucleaire strijdkrachten te handhaven. Deze kregen prioriteit. Maar de Russische conventionele strijdkrachten waren bijna nutteloos. Ze waren gebaseerd op het Sovjet model van massale mobilisatie, topzwaar met officieren en afhankelijk van dienstplichtigen die waren gehuisvest in armoedige barakken en uitgerust met verouderde uitrusting. Dit laatste was vooral

Pantservoertuigen in de Donbass-regio, mei 2015. Foto: Mstyslav Chernov

T-72 tanks beschikten niet over een goede bepantsering

Russisch voertuig, in Tsjetsjenië in een hinderlaag gereden. Foto: Svm-1977

duidelijk geworden in de conflicten met Tsjetsjenië en Georgië tijdens de eerste twee decennia na het verdwijnen van de Sovjet-Unie.

Tsjetsjenië en Georgië

Het desastreuze optreden van de Russische strijdkrachten in Tsjetsjenië in de jaren '90 vormde immers een voorlopig dieptepunt in de Russische krijgsgeschiedenis. Na een lange, wrede strijd was Moskou genoodzaakt om zich terug te trekken uit de kleine afvallige deelrepubliek in de Kaukasus. De verliezen waren groot en de reputatie van de Russisch krijgsmacht had grote schade geleden.

Maar vooral de interventie in Georgië in 2008 legde pijnlijk de gebreken van de Russische strijdkrachten bloot. Het was het grootste conflict na de Tweede Wereldoorlog waarbij alle Russische krijgsmachtonderdelen gezamenlijk moesten opereren. Moskou won de confrontatie, waarin de Russen twee separatistische regio's steunden, voornamelijk dankzij het grote militaire overwicht. Het conflict drukte Rusland echter met de neus op de feiten. Tegen een kleine, technologisch sterkere strijdmacht bleken de Russische militairen bijzonder kwetsbaar.

Tekortkomingen

Een aantal voorbeelden van de tekortkomingen. T-72 tanks beschikten niet over een goede bepantsering. Een luchtmachtgeneraal leidde zijn operaties met een mobieltje. Er waren militaire eenheden die niet gevechtssklaar waren. Russische militairen ontdekten tot hun grote verbazing, dat de Georgische tanks en pantserwagens beter waren. Ze waren namelijk voorzien van moderne communicatie- en navigatiemiddelen, superieure vuursystemen, en slimmere bepantsering. De Russische militairen gebruikten ook oude

Sovjet-tactieken om snel op te rukken. Bij vuurcontact stopten ze niet, met soms rampzalige gevolgen. Ontluisterend was ook het optreden van de luchtstrijdkrachten. Die bleken geen geschikte raket te hebben om de Georgische radarsystemen uit te schakelen. Ook ontbraken precisiewapens voor gebruik tijdens slecht weer. Een en ander betekende dat het grote Rusland een conventionele oorlog van liefst vijf dagen nodig had om het nietige Georgië te verslaan.

Professionalisering personeel

Vooraf ten gevolge van de vertoonde gebreken in het optreden van de Russische krijgsmacht in Georgië, kwamen er in het kader van militaire hervormingen nieuwe defensieplannen. Minister van defensie Anatoly Serdyukov kwam met een defensieplan, dat vooral gericht was op de professionalisering van het militair personeel. Hij had geen militaire of inlichtingenachtergrond en ontmoette veel weerstand in de krijgsmacht.

Serdyukov sneed echter fors in de lagere en hogere officiers-rangen. Tegen 2012 was het aantal generaals gereduceerd met bijna 50% tot 600. Daarnaast maakte de minister zich niet geliefd met het bestellen van buitenlands materieel, in het bijzonder Mistral-klasse amfibische aanvalsschepen en Israëlische onbemande vliegtuigen.

Landmachtstructuur

Een ander defensieplan veranderde bij de landmacht grotendeels de structuur van de divisie naar de kleinere brigade. Er werden 40 brigades geformeerd, die mobieler en meer gevechtsgereed zijn. De capaciteiten van de luchtstrijdkrachten werden geherstructureerd in vier commando's: air force, luchtverdediging, lange-afstandsluchtvaart en militair transport. Er is momenteel tevens een initiatief ontstaan de luchtstrijdkrachten met de Aerospace Defense Forces te fuseren. Dit waarschijnlijk vanwege de Russische zorgen over het Amerikaanse Prompt Global Strike Programme.

Tegen 2012 was het aantal generaals gereduceerd met bijna 50% tot 600

De voormalige Russische minister van Defensie Anatoly Serdyukov. Foto: Cherie A. Thurlby - defenseimagery.mil

Volgens Moskou heeft de NAVO de intentie Rusland te kleineren

Het T-50 stealth gevechtsvliegtuig. Foto: Dmitry Zherdin

Investeringsprogramma

Binnen de militaire hervormingen werd in het investeringsprogramma prioriteit verleend aan bewapening, strategische kernwapens, luchtverdediging, jachtvliegtuigen, schepen en onderzeeboten, communicatie en inlichtingen. Het huidige investeringsprogramma loopt tot 2020. Dit programma wordt door het Westen veelal overschat. Meestal gaat het namelijk om modernisering van bestaande wapensystemen. Van de periode van partnerschappen maakte Rusland dankbaar gebruik voor het verwerven van technologie en informatie.

Kernwapens

Russische strategische nucleaire strijdkrachten, die een derde van het defensiebudget opslokken, zijn de troefkaart van de Russische krijgsmacht. Ze dienen als capaciteit voor autonome actie om Westerse inmenging af te schrikken. De nucleaire strijdkrachten, in het bijzonder het grote aantal sub-strategische systemen, zijn ook een noodzakelijke waarborg tegen een opkomend China. Rusland ziet China niet als een antagonist, maar over China's snel groeiende militaire macht en zucht naar olie, gas en minerale bronnen maakt het Kremlin zich zorgen. Kernwapens vervullen dus een belangrijke rol in de Russische militaire doctrine. De doctrine gaat er van uit, dat Ruslands uitgebreide nucleaire arsenaal gelijkwaardig blijft aan dat van de Verenigde Staten. Het is het enige overblijfsel om als een grote mogelijkheid aangemerkt te worden. Moskou beschikt over ongeveer 1.500 strategische kernkoppen die ontplooid zijn op intercontinentale ballistische raketten (ICBM's), in onderzeeboten en in zware bommenwerpers. Deze aantallen komen overeen met het nieuwe START-verdrag, dat in februari 2011 van kracht werd. Rusland heeft bovendien waarschijnlijk een paar duizend niet-strategische nucleaire wapens, die voorzien van munitie met een lagere kracht ingezet kunnen worden op het gevechtveld. Veel van de Russische nucleaire afschrikking wordt gemoderniseerd. Een nieuwe klasse van ballistische raketonderzeeboten komt in dienst; sommige strategische bommenwerpers worden verbeterd; en er zijn plannen om alle ICBM's uit het Sovjettijdperk te vervangen.

Energieprijzen

Rusland is dit jaar halverwege het tienjarig \$ 700 biljoen kostende investeringsprogramma van wapens. Maar de defensie-uitgaven zijn nauw verbonden met de mondiale

T-15 infanteriegevechtsvoertuig uit de Armata-familie. Foto: Vitaly V. Kuzmin

Een Tijdelijke Russische basis in het noordpoolgebied. Foto: Leonid Pienkin

energieprijzen, die beduidend kunnen fluctueren. Olie en gas zorgen voor meer dan de helft van Russisch federale inkomsten. Een val van 50% in de olieprijs van midden-2014 tot begin-2015 gekoppeld met de oplopende kosten van internationale sancties heeft Rusland gedwongen grote bezuinigingen door te voeren. Hoewel Poetin tot dusver de defensie-uitgaven heeft willen uitzonderen, is hij akkoord gegaan met latere opleveringen. Het nieuwe investeringsprogramma is dan ook met drie jaar vertraagd vanwege de economische en financiële problemen.

Vooruitgang

De militaire hervormingen hebben het Russische leger tot een efficiënter en slagvaardiger apparaat gemaakt. Er is substantiële vooruitgang geboekt en de pogingen over een professionele krijgsmacht en beter opgeleide onderofficieren te beschikken zijn redelijk succesvol. Er is wel een kloof tussen speciale eenheden zoals de GRU-Spetsnaz die de Krim overnamen, de elite luchtlandingstroepen (VDV) en de rest.

Bovendien kunnen dienstplichtigen die slechts een jaar dienst doen, de geavanceerde wapensystemen niet bedienen. Er zijn ook demografische problemen veroorzaakt door een laag geboortecijfer, een slechte gezondheid en corruptie. Het ministerie van Defensie meldt graag over één miljoen mannen onder de wapenen te beschikken, maar het juiste aantal is waarschijnlijk 700.000. Ook is het niet gemakkelijk 60.000 professionele soldaten per jaar te werven.

Defensie-industrie

Een andere factor die de militaire hervormingen vertraagt, is de defensie-industrie, die quasi-Sovjet blijft, niet efficiënt is en verweven blijft met corruptie. Veel van de productie is verbeterd materieel uit de Sovjettijd. Tot het T-50 stealth gevechtsvliegtuig in kleine aantallen verschijnt, zullen de verbeterde SU-27 en MIG-29, die voor het eerst vlogen in de jaren '70, de pijlers van de luchtmacht blijven. De marine krijgt nieuwe korvetten en fregatten, maar de industrie kan geen grotere schepen produceren. Vandaar de twee Mistral schepen die in Frankrijk zijn besteld, maar vanwege de sancties nu inmiddels aan Egypte zijn verkocht. De landmacht is het Sovjet pantser met de Armata familie van voertuigen aan het vervangen. Het moderne Armata platform kan als basis dienen voor tanks, troepentransporten of artillerie. De geplande 3.000 stuks zijn waarschijnlijk te ambitieus.

Beoordeeld naar de kwaliteit van de nieuwe uitrusting baart het Zuidelijke Militaire District (één van de vier) Moskou de grootste zorgen. Er bestaat het risico voor instabiliteit en jihadistisch terrorisme in de Kaukasus. Het district omvat nu ook de Krim. En het is nabij Georgië en de twee afvallige regio's Zuid-Ossetië en Abchazië gelegen.

Prioriteit defensie

De grote vraag is of Rusland zich kan veroorloven een toenemend deel van zijn BNP aan de strijdkrachten te besteden. Het defensiebudget bedraagt meer dan 25% van het federale budget van Rusland. In 2011 bedroeg het defensiebudget \$ 70,2 miljard en het steeg in 2013 tot \$ 84,8 miljard en in 2014 tot \$ 91,7 miljard.

De daling met 50% van de olieprijs van midden-2014 tot begin 2015, gekoppeld aan de oplopende kosten van internationale sancties heeft Rusland gedwongen grote bezuinigingen door te voeren. Een verzwakte economie, lagere energieprijzen en een vergrijzende bevolking zullen tot harde keuzes leiden. Maar zolang Poetin in het Kremlin verblijft, zal defensie prioriteit houden. Ruslands groeiende militaire macht toont aan dat het terug is als een serieus land. Poetin rekent erop dat dit nog steeds belangrijk is, ook voor de gewone Russen. Ondanks de moeilijke tijden poogt Moskou de hoofdzaken van haar defensieplannen te blijven ondersteunen. Dit mede vanwege de oplopende spanningen met Europa en de Verenigde Staten.

Collectieve Veiligheidsverdrag Organisatie

Vaak wordt vergeten dat de Russische krijgsmacht samenwerkt met een aantal krijgsmachten van voormalige Sovjetrepublieken. Zo heeft Rusland een militair pact met Armenië, Wit-Rusland, Kazachstan, Kirgizië en Tadzjikistan onder de naam Collectieve Veiligheidsverdrag Organisatie (CVVO), opgericht in 1992. Deze organisatie is militair echter nooit van de grond gekomen. Moskou heeft wel troepen in de regio gestationeerd: Armenië (3.300), Abchazië en Zuid-Ossetië (7.000), Transnistrië (1.500), Kirgyzstan (5.000), Tajikistan (5.000) en de Krim (20.000). De CVVO kan symbolisch gezien worden als een tegenpool van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en een opvolger van het Warschaupact.

Noordpoolgebied

Een gebied van toenemend belang voor Rusland is het Noordpoolgebied. De internationale belangstelling voor dit gebied is de laatste jaren sterk toegenomen. Het gebied is voor Russen belangrijk voor olie- en gasexploitatie. Daarnaast bestaan er positieve verwachtingen over de (toekomstige) inkomsten van de noordoostelijke scheepvaartroute. Moskou is dan ook van plan het Arctisch grondgebied te remilitariseren en de vliegvelden en havens uit het Sovjettijdperk te herstellen om te helpen belangrijke energiebronnen en vaarwegen te beschermen. Het bestuur van en controle over de Arctische gebieden is in toenemende mate een zaak van centrale aansturing vanuit Moskou. Poetin heeft eind 2013 zelfs de oprichting van een nieuw strategisch militair commando in de Russische Arctica bevolen.

NAVO

De nieuwe Russische militaire doctrine, die in 2014 werd gepubliceerd, besteedt speciale aandacht aan de vermeende versterking van de offensieve capaciteiten van de NAVO, direct aan de Russische grens.

Het Kremlin beschouwt de NAVO nog steeds als een door de Verenigde Staten geleide alliantie, die de intentie heeft Rusland te kleineren. Poetin is vastbesloten de verdere expansie van het Westers bondgenootschap te voorkomen. Daarbij zal hij het waarschijnlijk niet nalaten opportunistisch proberen te stoken in de Baltische Staten. De vooruitgang, aard en doeleinden van de Russische militaire modernisering zijn voor het Westen dan ook belangrijker geworden. Als resultaat van de Russische acties in Oekraïne heeft het Westen zich moeten afvragen of Moskou nog een strategische partner is. Dit idee was gebaseerd op het NAVO-Rusland verdrag dat in 1997 werd gesloten. Het beïnvloedde toen de Europese dreigingspercepties en het defensiebeleid, evenals beslissingen over uitgaven en capaciteiten. Europese hoofdsteden zijn nu tot het inzicht gekomen, dat Rusland weer een strategische rivaal is, eerder dan een partner. Het Westen houdt dan ook rekening met toenemende intimidaties door Rusland. In Europa is weer sprake van confrontatie, sancties en zelf pseudo-oorlogvoering. Vaak gaat het om hybride oorlogvoering door informele militaire milities waarbij deze hun best doen om hun betrokkenheid te verhullen. Daarbij gaat het dus niet alleen om een militaire dreiging voor de NAVO en de Europese Unie. Want beheersing en oplossing van de huidige internationale problemen vergt diplomatieke, economische, en ja, toch wel ook geloofwaardige militaire middelen.

Ten slotte

De Russische interventie in Oekraïne in 2014-2015 – een voormalige Sovjet republiek die nauwere banden met het Westen zocht – toonde aan dat President Vladimir Poetin voorbereid is militaire macht in samenhang met niet-militaire macht te gebruiken om Russische hegemonie in zijn voormalige satellietstaten opnieuw te verkrijgen. Syrië laat zien dat Rusland ook weer een rol op het wereldtoneel opeist.

Hoewel de consequenties van de financiële en economische crisis aanzienlijk kunnen zijn, zullen deze vanwege de grootschalige en consequente propaganda waarschijnlijk niet leiden tot een roep om maatschappelijke verandering. De nationale en internationale positie van Rusland en de statuur van president Poetin in eigen land zijn de afgelopen jaren beduidend versterkt. De ingezette verschuiving naar een snel inzetbare - hoewel kleinere krijgsmacht - gaat door, maar er blijven grote uitdagingen, vooral op het gebied van voortzettingsvermogen, rekrutering en het aanhouden van personeel.